

**Oranje boven! : een feestboekje voor de jeugd, bij
gelegenheid van het zilveren kroningsfeest van Z.M. Willem III,
1849-1874**

<https://hdl.handle.net/1874/235071>

ORANJE BOVEN.

Een Feestboekje voor de Jeugd.

1874

1874

1874

DE KONING

DE KONINGIN

PRINCE ALEXANDER

PRINCE HENDRIK

H. BOKMA,
LEEWARDEN.

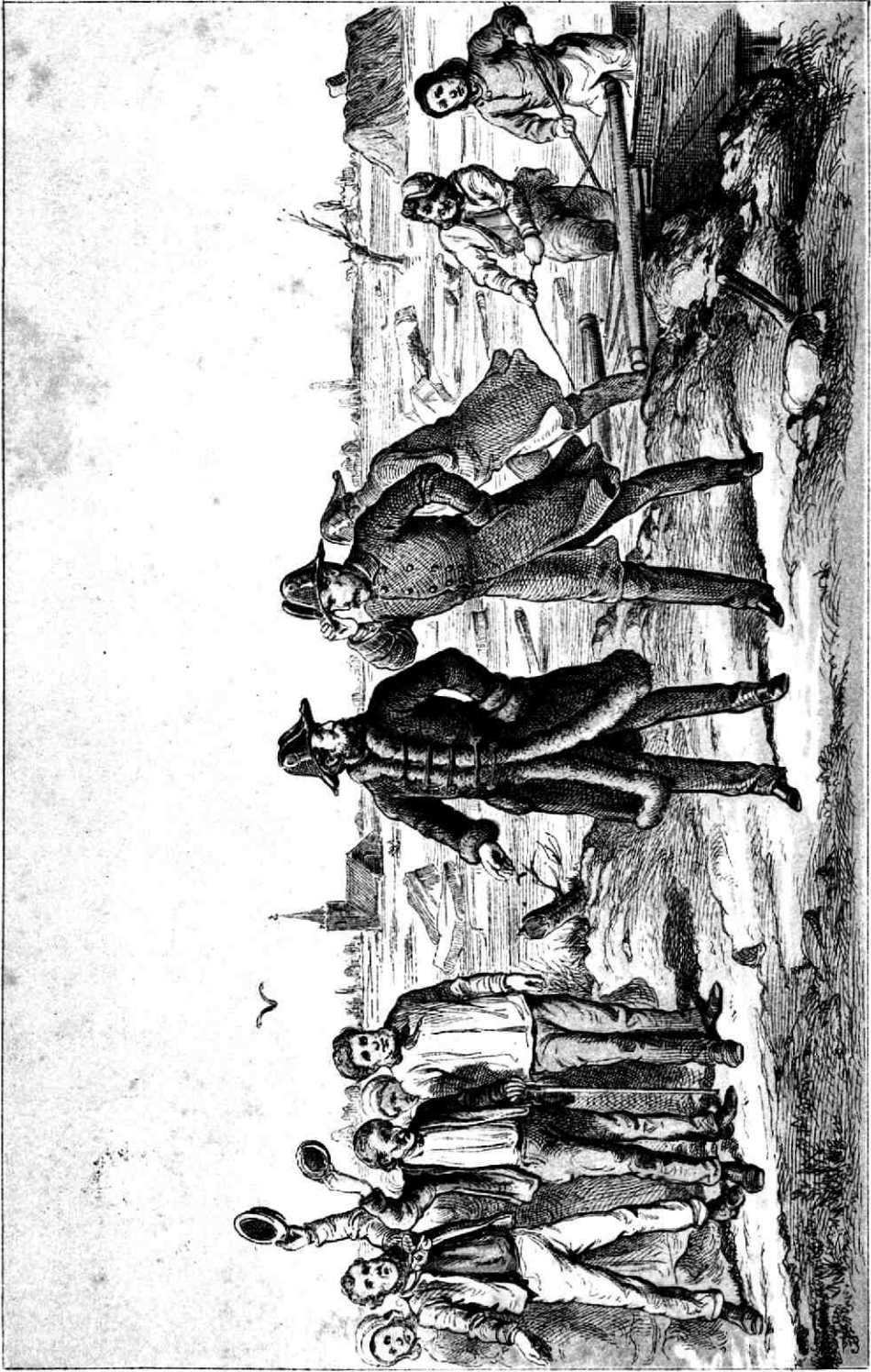

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

3149 792 2

Arch. Enrak & Jirget

....., hij hart den dood, en maadt door vloed en bedding.

Oranje Boven!

EEN FEESTBOEKJE VOOR DE JEUGD,

BIJ GELEGENHEID VAN HET

ZILVEREN KRONINGSFEEST

VAN

Z. M. WILLEM III

1849 - 1874.

DOOR

J. H. v. LINSCHOTEN.

H. BOKMA. — LEEUWARDEN.

Zou het wel noodig zijn, lieve kinderen! u te zeggen, welk feest het Nederlandsche volk en ook u op den 12 Mei van dit jaar wacht? Was dit voor eenige maanden u wellicht nog onbekend, thans hebben uwe ouders en onderwijzers u algenooizaam op de hoogte gebracht, dat wij, als de Heer wil, dan een heuglijk Oranjefeest hopen te vieren. Alom maakt men zich in ons vaderland gereed om dit zoo luisterrijk en vroolijk mogelijk te doen. Grooten en kleinen, armen en rijken hebben reeds van hunne liefde voor het Oranjehuis blijken gegeven door een penning af te zonderen, om den geliefden Koninklijken jubilaris een geschenk te geven. Hier zal men dit, elders weer wat anders doen. Ook in uwe woonplaats worden er zeker reeds vele voorbereidselen in gereedheid gebracht, en uwe onderwijzers hebben u ontwijfelbaar al wat van hunne plannen medegedeeld, hoe dien feestdag met u te vieren. Laat dan ook uw lied weerklinken, heft een vaderlandschen zang aan, maar laat bij al de geestdrift en vroolijkheid den Heer, die den geliefden Vorst en Neerland's zonen dat feest bereidt, niet vergeten worden. Hem al de eere!

Ik meen u toch geen ondiensst te doen met u iets meer over de beteekenis van dat feest en over den persoon, die 't feest viert, in het algemeen over het dierbare Koningshuis mede te deelen. Wij noemen het feest het zilveren Kroningsfeest van Z. M. Willem III. En waarom? Omdat het den 12 Mei 1874 juist vijf en twintig jaren geleden is, dat onze Vorst te Amsterdam plechtig gekroond en Koning van Nederland werd. Was dat op genoemden datum vijftig of vijf en zeventig jaren geleden, dan heette men het 't gouden of diamanten feest. Weet nu een uwer wel, hoe 't heette, toen de Koning twaalf en een half jaar geregeerd had? — Zulk een feest wordt met een vreemd, maar nog al veel malen gebruikt woord *jubilé* genoemd, en hij of zij, wien zulk een zegen ten deel valt, mag den naam van *jubilaris* dragen. Derhalve is koning Willem den 12 Mei de zilveren jubilaris, dien wij nader willen leeren kennen, maar vergunt ons eerst, dat wij eenige jaren met u in onze gedachten achteruitgaan.

Wij verplaatsen u aan het strand te Scheveningen. Daar liggen eenige visscherspincken, en in eene daarvan stapt met een vochtig oog, vergezeld van slechts enkele getrouwe dienaaren, een aanzienlijk doch eenvoudig gekleed heer. Wie is hij, die na een hartroerend afscheid met een ernstig, geloovig en bestraffend woord de hem omringende mensschenmassa en de vaderlandsche dreven vaarwel zegt, om den geliefden bodem nimmer weer te zien? Lieve lezers! 't is een gehefde telg uit het Oranjehuis, 't is de beroemde gade van de moederlijke Wilhelmina van Pruisen: 't is Willem V, de goede brave stadhouder. Na eene bijna dertigjarige regeering, vol onrust, zelfopoffering, smaad, miskenning, vuigen laster is hij genoodzaakt wegens de Franschgezindheid des volks en voor der Franschen overmoed de wijk naar Engeland te nemen. Het goede door hem gedaan, werd dwingelandij genoemd, en hijzelf voor een Nero, een Alva uitgekreten. Zijn woord: »God heeft een strijd met Nederland» bleek de taal eens zieners te zijn. Zijne vlucht ontnam ons de vrijheid; onze schijnbare vrienden werden onze tirannen en beulen, die als zoo vele Nero's en Alva's onzen vaderlandschen grond met bloed hebben bevlekt. De vrijheid, gelijkheid en broederschap, waarnaar wij hadden verlangd, werd ons geschonken, maar — deze leuze bracht ons de overheersching, de tirannie, het schrikbewind der Franschen aan. En zoo hecht werd ons de keten der onderwerping om den hals gelegd, dat had de God des ontfermens, die het geroop der jonge raven hoort, de schalmen daarvan niet stuk gereten, dan zouden wij thans nog, in de boeien der slavernij geklonken, zuchten.

Die vlucht dagteekent van den 18 Januari des jaars 1795. Achtien jaren later raakten wij als door een wonder de Franschen weder kwijt. Maar gedurende dien tijd hebben onze vaderen veel smarten geleden; 't was dan ook hun welverdiend loon. Wat hadden zij vaak naar de Franschen verlangd, en hoeveel malen hadden zij de Oranjevorsten verwenscht! »Oranjeboven!» was »Oranje onder!» geworden, of laat ons liever zeggen: van Oranje mocht op groote straffen niet meer gesproken worden. Fransch bloed moest in *onze* aderen stroomen; Napoleon moest verheerlijkt; voor zijne welvaart en groote overwinningen moest gebeden en alles opgeofferd, en de bodemlooze en immer ledige Fransche geldkist voortdurend en op afschuwelijke wijze gestijfd worden. Zullen wij u alles verhalen wat

er geleden en geduld is: maar al konden wij dat, een boek-deel zou te klein zijn om dat alles te bevatten. Wij moeten onze ouden van dagen maar eens vragen, en zij zullen ons menig staaltje van diepe ellende en ontzettende dwingelandij vertellen, dat bijna voor ons niet te gelooven is. Nog geen jaar waren de Franschen onze zoogenaamde redders of wij wenschten hen honderden uren verre van ons. Maar zij hadden het hier zoo goed en werden zoo dik en vet, dat aan heengaan goedschiks niet meer te danken viel. En toen in 1804 Napoleon, de beroerder van Europa, keizer werd, beschouwde hij weldra Nederland als wingewest van zijn machtig rijk, waarin ook de zon bijna niet onderging. Wie zou nu Nederland redden; wie het rukken uit de ijzeren klauwen van den gevreesden werelddwinger?

Neerland's God zei: Ik!

Na de ontzettende nederlagen, die de Fransche legioenen in Rusland leden, na den schitterenden driedaagschen volkenslag op Leipzig's velden, waar Napoleon het onderspit dolf, ontzong zijne hand de kracht, wankelde zijn moed en begon zijne sterre der glorie te tanen. Alom openbaarden zich de geest der vrijheid en het losrukken der slavenboeien. De moed en de kracht vlamden op; en ieder door geestdrift vervoerd greep naar de wapenen: het was alsof een vreeselijk woudgedierte, dat sinds jaren geheele landstreken met dood en verderf bedreigde, gevangen was genomen.

»Ha, de dwingland komt ten val!

Dank zij God! Oranje boven!"

Klinkt in Neerland overal,

Vrees en kommer zijn verstoven;

Heel het volk, vereend van zin,

Blikt verlangend naar Brittanje,

Roept, naast God, tot redder in:

Willem, Willem van Oranje!

Zoo was 't elders, zoo was 't ook in ons land. In Amsterdam, in den Haag verscheen eensklaps de Oranjekokarde, de geliefde sinds zooveel jaren niet geziene kleur. Hoeden, mutsen, doeken en kleederen toiden zich weder als door een tooverslag met oranjekleurige linten en strikken.

Hier en daar wapperde reeds van toren en dak de oude vlag met drieërleie baan: *Orange*, *Blanche*, *Bleu* (oranje, wit en blauw). »Vivat Oranje! Hoczee!» 't Is Oranje, 't blijft Oranje, 't is Oranje-boven!» weerklonk het weer uit duizenden monden langs grachten en pleinen. En de Franschen? — Zij hadden van dit alles nauwelijks een flauw begrip, maar kozen het beste deel en pakten hier en daar om lijfsbehoud hunne biezen.

Zie, men gordt de wapens aan,
Telt gevaar, noch wikt de kansen:
Neerland's leeuw is opgestaan,
Toont zijn klauwen aan de Franschen.
Schrik, ontzetting grijpt hen aan.
Zie, zij wijken, zie, zij beven!
Ha! daar waait d'Oranjevaan!
Neerland, Neerland zal herleven!

Een drietal Haagsche Oranjelievende heeren, van Limburg Stirum, van der Duin van Maasdam en van Hogendorp namen voorloopig de regeering op zich en zonden een gezantschap naar Engeland en Duitschland, om den een-en-veertigjarigen zoon van den gevluchten Stadhouder te zoeken en hem het bewind over ons ongelukkig land op te dragen. Weldra vond men hem, en zonder aarzelen nam de vorstelijke balling, uit liefde voor het benarde vaderland gedrongen, de opdracht aan, en verkoos evenals zijn groote voorvader met het Nederlandsche volk te lijden. Hij stelde de onrust en 't leed boven de rust en de stilte van 't ambtelooze leven.

Gaan wij nog eens naar 't Scheveningsche strand, kinderen! 't Is in den winter van 1813. Wij plaatsen ons op de met groote scharen van mannen, vrouwen en kinderen bedekte duinen. Daar zien wij in de verte een groot oorlogsschip, en op eenigen afstand dichterbij de kust eene sloep bemand met eenige rappe gasten. Zij doen al hun best, om nog den laatsten November hun hoogen passagier in de armen van zijne smachtende vrienden en broeders te voeren. Een wagen met paarden gespannen gaat de ranke boot tegemoet. Nog eene wijle turen, en de Oranjevorst, want niemand anders is het dan hij, beklimt den wagen, onder het kanongebulder der Engelsche schepen, het vreugdegeschreeuw, handengeklap en doekengewuif der op duin en strand staande menschen.

Daar, daar komt de dierbre Vorst!
 Neerland trilt van blijde ontroering,
 En de langbeklemde borst
 Zwelt van vreugd' en van vervoering.
 Vrijheid, recht en trouw en eer,
 Ja, 't geluk in ieders woning
 Keeren, bloeien weldra weer
 Onder Willem, Neerland's Koning!

Omstuw'd ja gedragen door eene jubelende en van vreugde schreiende menigte begaf de Oranjevorst zich naar de oude residentiestad. Weder voor 't eerst na zoovele jaren zwervens kon hij ruste smaken, die hij zelfs op zijne landgoederen te Fulda, Corvey, Weingarten en Dortmund niet genoten had. Oranje was op nieuw te midden van zijn volk, en derhalve te huis.

Onder voorbehoud eener constitutie aanvaardde Willem de teugels van het bewind, en reeds het volgende jaar stelden de Napoleon vijandige mogendheden onzen Vorst aan als gouverneur-generaal van de Oostenrijksche Nederlanden. In 1815 werd ons vaderland met de zuidelijke provinciën, thans België gheeten, tot één koninkrijk verheven, zoodat koning Willem I toen over een tweemaal grooter rijk het gebied voerde dan onze tegenwoordige Vorst.

Nauwelijks waren de kroningsfeesten en plechtigheden achter den rug, of de schrikmare verspreidde zich in ons land, dat de Fransche geweldenaar, naar Elba verbannen, als een vogel zijne kooi ontvlogen was, zich weer de keizerskroon op het hoofd gedrukt had en met een machtig leger naar onze landen oprukte. Maar wie verschrikte, — Willem I bleef bedaard. Nu zou het edele Heldenstambuis weer in de ure des gevaars van zijne oude verkleefdheid aan Nederland doen blijken en den landzaat kloekmoedig voorgaan. Niet ongeblazen in voorspoed, nooit neerslachtig in tegenspoed, wilde het ook nu het zijne doen en de nitkomst in God's handen overlaten. Nog voordat het leger der Engelschen, Nederlanders en Duitschers slagvaardig was, had de Corsikaansche overweldiger de grenzen overschreden en generaal »Voorwaarts" met zijne dappere Pruisen teruggeworpen. 's Konings dappere oudste zoon, later Willem II, ontmoette dienzelfden dag een gedeelte van het vijandelijke leger onder maarschalk Ney aan den viersprong Quatre-Bras

en wist met zijne voor 't meest ongeoeffende soldaten den kamp tegen de meer dan dubbele overmacht zoo lang vol te houden, totdat er versterking kwam, en de Franschen moesten aftrekken.

En twee dagen later, den 18 Juni 1815, had de eeuwig gedenkwaardige veldslag bij Waterloo plaats, terecht een tweede Cannae genoemd, waarin niet de Romeinen, maar de Fransche legermacht onherstelbaar geslagen, ja schier vernietigd werd. De Heer toonde en door het plotseling doen verschijnen van Bulow's en Blücher's scharen en door het van het slagveld verwijderd houden van Grouchy's leger, de wonderteekenen zijner hand en openbaarde zich als de Waarmaker zijns Woords: »Hij wederstaat den hoovaardige.»

Onze kloekmoedige Prins, die sinds driemaal vier en twintig uren zich bijna geene rust gegund had, en vooral dien dag zich door onstuimige dapperheid kenmerkte, mocht geen getuige zijn van de vlucht der Franschen. Hij kreeg een geweerkogel in den linkerschouder, welke niet doodelijke maar b'oedende wonde hem noodzaakte het tooneel van den strijd te verlaten.

En Napoleon? — De overwonnene, voor de derde maal vluchteling, hield vier dagen later reeds op Keizer te zijn, en den 16 October zette een Engelsch oorlogsvaartuig den onruststoker op het rotsige eiland St. Helena af, waar hij tot zijn dood in 1821 bleef.

Kort na 's Prinsen herstelling kenden de Staten-Generaal als blijk hunner dankbare hulde hem het domein van Soestdijk, een paleis te Brussel en het domeinpark van Tervueren toe. In 't najaar van 1815 maakte de jeugdige held eene plezierreis naar Rusland, werwaarts hij door den Czaar der Moskovieten uitgenoodigd was. Dit bezoek deed hem eene levensgezellin vinden. In Februari 1816 trad hij met de grootvorstin Anna Paulowna in het huwelijk.

Niet lang is Noord- en Zuid-Nederland vereenigd geweest, mijne vrienden! Slechts vijftien jaren. De opgewondenheid over deze onnatuurlijke vereeniging hield heel gauw op, en dichters als Tollens en Bilderdijk zullen zeker wel spijt gehad hebben, dat hunne ontboezemingen over dien liefelijken eenheidsband door den druk zoo algemeen bekend waren geworden. Er was te groot verschil tusschen beide volken, hoewel van denzelfden stam, te groote sinds twee en een halve eeuw nog

dieper gegraven klove tusschen hen dan dat zoo op eens de slagboom vergruizeld kon nedervallen, en ze als broeders elkan- der in de armen zouden snellen. In taal, karakter, zeden, neigingen, godsdienst, lotgevallen, belangen en geschiedenis verschilden zij hemelsbreed, en 't is waarlijk nog eene bijzon- derheid, dat bij zooveel onderscheid tusschen beide natiën de samensmelting zoolang heeft geduurd.

Den 25 Augustus 1830 gaf men in den schouwburg van Brussel door het stuk »het sprakelooze meisje van Portici" het signaal tot den opstand, die zich over de stad en vele andere Belgische steden uitstreckte. Dit alles verbaasde en verraste Willem I zoozeer, dat hij in 't eerst niet wist wat te doen en eindelijk een legerkorps onder bevel zijner zonen, den Prins van Oranje en Prins Frederik, naar Brussel liet oprukken. De eerste trok alleen, van zijn staf vergezeld, het oproerige Brus- sel, opgevuld met duizenden maanschappen der burgerwacht en eene tierende en dreigende menigte, binnen en hield bij het stadhuis, werwaarts de hoofden van den opstand hem geleidden, eene toespraak tot het volk. Maar het kwetsen van een burger door een slag van zijn Arabischen schimmel wekte de verbitte- ring der volksschare op, en de Prins ontkwam alleen door zijne koene sprongen over barrikaden en versperringen heen aan 't hem dreigende levensgevaar. In zijn paleis kon hij het met de aan- zienlijksten der stad, die de »scheiding" tot elken prijs wilden, niet eens worden en keerde onverrichterzake naar 's Gravenhage terug.

Willem I wendde zich nu tot die mogendheden, welke zich tot de handhaving van het Koninkrijk der Nederlanden hadden verbonden, maar maanden duurden die beraadslagingen. Ein- delijk werd 't onzen Koning moede, te meer daar België voortging met zijne vijandelikheden, — denkt slechts aan van Speyk, — en het Leopold als Koning verkozen had. Hij benoemde den Prins van Oranje als opperbevelhebber der troepen, die van geestdrift gloeiende op de grenzen lagen en jokersig waren om den heldendood voor 't Vaderland te sterven. Ook prins Frederik zou zijn broeder terzijde staan. In den Tiendaagschen veldtocht van den 2 tot den 12 Augustus 1831 versloeg hij de beide Belgische legers: het eene bij Hasselt, het andere bij Leuven. Maar nu rukte op verzoek van Leopold een Fransch leger onder Gérard België binnen, en was de dappere held ver- plicht voor de meerderheid te zwichten. Op herhaald verzoek

van den Britschen gezant te Brussel stond hij eindelijk een wapenstilstand toe, en de veldtocht nam een einde.

Tot belooning zijner groote diensten werd hem de veldmaarschalksstaf in de hand gedrukt, en gij kunt wel begrijpen, hoe schitterend zijne ontvangst was, toen hij in het Vaderland terugkeerde. De geestdrift der bevolking was in een woord onbeschrijfelijk en maakte zich op de ondubbelzinnigste wijze kenbaar. Dit bleek op nieuw, toen hij den 6 Deember zijn 39e geboortefeest vierde.

Toen was het:

»Wat vader zingt en juicht niet mee;
 Wat moeder brengt geen hartebeë,
 Bij 't schaatren van de jubeltonen?
 't Geldt aller hoogmoed, aller hoop!
 Den kloeksten krijgsman van Euroop;
 Den veldheer van hun zonen.»

Tot het sluiten van den vrede met België in 1839 hield de Prins als opperbevelhebber van het leger te velde zijn hoofdkwartier te Tilburg. Dat negental jaren sinds den Tiendaagschen veldtocht, vooral de laatste drie, was voor onzen koning Willem I een tijdvak van veel verdriet en hartzeer. De gehechtheid van het volk aan den Vorst, ja de vergoding van zijn persoon verkeerden in wantrouwen, verkoeling en ontevredenheid. Men veroordeelde op ruwe en ongepaste wijze de daden en handelingen van Oranje; in stede van voor hem te bidden, werd hij in geschriften belasterd. De band tusschen Oranje en Nederland dreigde vooral na den dood van zijne brave en alom geliefde gemalin Wilhelmina van Pruisen geheel verbroken te worden.

Vergunt ons u iets uit haar leven te verhalen, dat ons een blik doet slaan in het liefdevolle hart der doorluchtige Vrouw.

Zekere vrouw Albrecht had drie jaren lang de prinses eerst als min en later als bonne gediend. Na den dood van haar man was zij ziekelijk geworden en had behoefte aan ondersteuning. Behalve haar jaarlijksch inkomen van 150 daalders, die de Koningin haar zond, ontving zij menige geldelijke verrassing. Kwam de vorstin in Berlijn, dan vergat zij vrouw Albrecht nooit. Toen zij in hare laatste ziekte door haar zoon der Koningin bericht van haar toestand had doen toekomen, zond

deze haar 50 daalders met een eigenhandigen brief, welken evenwel de kinderen vier en twintig uren na den dood hunner moeder ontvingen. Hij luidde aldus:

's Gravenhage, den 21 Oct. 1822.

»Mijne goede, lieve moeder Albrecht! Ik heb uw brief van den 2 dezer wel ontvangen en daaruit met groot leedwezen uw zwakken en ziekelijken toestand vernomen. Het zou mij diep grieven, als ik U hier op aarde niet meer mocht zien. Ik zal U en de mij door U bewezen trouwe diensten nooit vergeten. Dat het ook met de gezondheid uwer dochter zoo slecht staat, is recht treurig, en ik kan mij licht voorstellen, hoe gij, arme moeder, daaronder lijden moet. Er moet hier een zeer goed middel bestaan tegen hare kwaal; zoodra ik mij dat verschaffen kan, wil ik het U toezenden, met aanwijzing hoe men het gebruiken moet. Groet uwe kinderen voor mij.

God behoede U, mijn beste Albrecht, en geve U krachten. Misschien zie ik U hier beneden nog wel eens. Mocht ik het volgende jaar naar Berlijn komen, dan kom ik U zien, als gij nog leeft. Verzuim maar niets, dat U dienstig kan wezen, en denk altijd met liefde aan uwe oude zoogdochter

WILHELMINA,
Koningin der Nederlanden."

De liefdeloosheid en tegenwerking der natie verdrotten den Koning zeer, en daar de grijze Vorst geene geneigdheid had zijne laatste levensjaren in eene eindelooze worsteling door te brengen, begaf hij zich onverwacht naar het lustslot het Loo, deed daar in het bijzijn van zijne familie en regeering afstand van de kroon en droeg haar over aan zijn oudsten zoon. Hij reisde daarop met zijne tweede vrouw, gravin d'Oultremont, naar Berlijn en hield daar zijn verblijf tot zijn dood den 12 Dec. 1843. In den koninklijken grafkelder te Delft rust onder een eenvoudig lijkgesteente zijn stoffelijk overschot.

Wij willen, voordat wij verder gaan, nog even bij den overledene stilstaan, en u een paar staaltjes van zijn eenvoud en weldadigheidszin vertellen.

Op zekeren zomeravond zocht hij bij een hevigen regenbui eene schuilplaats in een nederig woninkje buiten de residentie. Hij geraakte met de oude vrouw des huizes in een druk gesprek.

Zij, den Koning niet herkende, begon hem haar droevig lot mede te deelen en haar nood te klagen, dat haar man sinds den slag van Waterloo, waarin hij gewond was geworden, geen gezond oogenblik meer gekend en geen cent jaargeld tot heden genoten had. »Maar, vrouwtje, waarom heeft je man daar niet om verzocht?» — »Dat heeft hij verscheidene malen gedaan, meneer, maar tevergeefs.» — »Heeft hij er ook al eens den Koning mede bekend gemaakt.» — »Och neen! want dat geeft ook nul op 't rekwest.» — »En waarom?» vroeg de heer zeer nieuwsgierig. — »Wel, in het Noordeinde 1) neemt men brieven van baronnen, jonkheeren en andere rijke meneeren, maar van geen arme lui aan.» — »Hoor eens, vrouwtje, probeer 't één keer, zet duidelijk op 't adres, dat de brief voor den Koning alleen is, en ik geef je de verzekering, dat hij terecht zal komen.» De heer verwijderde zich. De brief werd geschreven en bezorgd. Kort daarna ontving de vrouw eene boodschap om op het paleis te komen, en tot hare ontsteltenis en vreugde tevens vernam zij, dat de heer, die haar zoo onverwacht bezocht had, de Koning zelf geweest was, maar dat deze, in plaats van boos op haar te zijn, haar man een jaargeld verzekerd had.

Op een anderen tijd — zoo verhaalt men — wandelde de Koning door de bosch- en duinrijke dreven tusschen den Haag en Scheveningen en ontmoette daar eene oude stakkerd, die een zwaren kruiwagen met groote moeite door het mulle zand voortkrooi. »Een zwaar vrachtje, vrouwtje, dat is wat veel voor jou.» — »Ja, meneer, dat is het wel; voor een twintig jaar ging dat beter,» zei het moedertje, niet wetende dat zij met den Koning sprak. — »Wacht, ik zal je eens een eindje helpen.» Met deze woorden legde hij zijn wandelstok op den wagen en krooi hem langs een weinig bezocht binnenpad naar een weg, die minder tegenstand bood dan de vorige. Later kwam de vrouw er achter, dat de kruier haars wagens de doorluchtige Vorst geweest was.

De nieuwe Oranjevorst, Willem II, werd den 28 November 1840 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam met groote plechtigheid ingehuldigd. Ik hoor een mijner lezers vragen: is dat dezelfde, van wien het versje zegt:

1) De straat in 's Hage, waar 's Konings paleis staat.

»Daar kwam de Roem van Spanje?»

Ja, en daarvan moet ik u nog een woord zeggen. Hij was een driejarig jongetje, toen hij in 1795 met het gezin van zijn grootvader over zee naar Engeland vluchten moest. Zijne eerste opleiding kreeg hij op de militaire akademie te Berlijn en bezocht de hoogeschool te Oxford. Daarna ging hij in Engelschen dienst en werd luitenant-kolonel bij het Britsche leger. In 1811 volgde hij den grooten veldheer Wellington, als diens adjudant, naar Spanje, en onderscheidde zich daar tegen de Franschen bij de bestorming van Ciudad-Rodrigo en Badajoz, bij Salamanca en Vittoria. En denzelfden dag dat zijn vader te Scheveningen voet aan wal zette, was hij bij de inname van Arnhem door de Pruisische soldaten onder Bülow tegenwoordig. Zijne heldendapperheid bezorgde hem den rang van inspecteur-generaal van alle wapenen van het Nederlandsche leger, en kort daarna werd hij opperbevelhebber over de bestaande krijgsmacht. De krijgsverrichtingen bepaalden zich evenwel slechts tot eene verkenning van Bergen-op-Zoom. In het najaar van 1814 aanvaardde hij, als Engelsch generaal benoemd, het opperbevel over de Engelsche troepen in België. Bij den terugkeer van Napoleon uit Elba gaf hij het kommando over de verbonden krijgsscharen in België aan zijn grooten leermeester lord Wellington over, en kreeg het bevel over het eerste legerkorps. Daarmede behaalde hij de victorie bij Quatre-Bras, waarvan wij u hierboven gesproken hebben.

In een ongunstigen tijd en onder vele moedbenemende omstandigheden werd Willem II Koning, Hij trachtte de liefde des volks, die geschokt en schier verloren was gegaan, te herwinnen. Ieder kende zijn goeden wil en zijne goedhartigheid, en men had alle hoop, dat er eene geheele verandering van regeeren komen zou. De te hoog gespannen verwachting verkeerde in teleurstelling. Eerst na ernstigen aandrang ging de Koning over tot eene herziening der grondwet, die in 1848, het jaar van algemeene onrust in Europa, afgekondigd werd. Het vreugdebetoon werd evenwel zeer getemperd door het treurige bericht, dat 's vorsten tweede zoon Prins Alexander op 't eiland Madera overleden was.

Intusschen hadden de geestesinspanningen en zielsaandoeningen het lichaamsgestel van den ridderlijken vorst aangetast en de bartkwaal, waarvan zich reeds vroeger sporen hadden vertoond,

merkelijk verhoogd. Kort na de opening der kamers den 13 Februari 1849 begaf hij zich naar zijn geliefd Tilburg, waar hij vele bezittingen had en gaarne verbleef. Daar nauwelijks aangekomen, wordt hij door de koorts, vergezeld van zware hartkloppingen, aangegrepen en op 't ziekbed neergeworpen. Weldra den 17 Maart vernam ieder niet zonder weemoed, dat koning Willem II in zes-en-vijftigjarigen ouderdom was overleden. Neerland's volk betreurde hem als een held, die aan de grootsche figuren uit het dierbare Oranjehuis herinnerde, als een welwillend en minzaam Koning, die in moeilijke dagen met beleid 's volks welvaart en belangen had beoogd, als een be-minnaar en vereerder der fraaie kunsten.

De Prins van Oranje was uitlandig, toen het vorstenhuis den slag trof. Niet lang te voren had hij eene reis naar Engeland ondernomen, en hield zich juist in het noorden van dat rijk op, toen de smartelijke tijding tot hem kwam. Onmiddellijk na 's Konings dood was hij bereids door de ministers als wettig opvolger geproclameerd en door de Staten-Generaal erkend. Diep geschokt en ontroerd betrad weinige dagen later de troonsopvolger den vaderlandschen bodem en werd den 12 Mei met zijne gemalin Sophia, prinses van Wurtemberg, als Koning en Konin-gin der Nederlanden ingehuldigd.

Vijf en twintig jaren zijn er verloop, nadat Nederland Willem III als zijn Vorst huldigde, en de band, toen gelegd, is sinds dat tijdstip hoe langer hoe hechter geworden. En al was er nu en dan iets, dat wij gaarne anders hadden gewenscht, de rust werd nooit ernstig bedreigd, en de binnenlandsche vrede niet verstoord. Gij moogt, kinderen, deze woorden 1) wel van heeler harte zingen:

Ja, vijf en twintig jaren
 Bleef onder Willem's hand
 De Heer den vreë bewaren
 In 't lieve Nederland.
 Mocht buiten de oorlog woeden,
 Of ginds aan verre reë,
 Ons wou de Heer behoeden,
 Leev' Willem drie, hoezee!

1) Vaderlandsche zangen, J. P. Schaberg, bij Zalsman, Kampen.

Het geliefde Oranjehuis bleef steeds de waarborg voor de handhaving van aller rechten en vrijheden, het punt van vereeniging voor de gansche natie. Voorzeker God heeft ons Vaderland onder de regeering van Koning Willem III vele zegeningen doen genieten. Handel, scheepvaart, nijverheid, onze koloniën bloeien. Overal is welvaart, vooruitgang op velerlei gebied te bespeuren. De Koning, de Koningin, onze prins en prinsessen steunen iedere poging tot ontwikkeling van land en volk met onbekrompen hand. Waar volksrampen ons troffen, daar ging tot leniging daarvan de Koning en zijn huis voor, en volgden de onderdanen. Vooral was dat het geval bij de waterfloeden van 1855 en 1861, zoo noodlottig voor een gedeelte van Noord-Brabant en Gelderland. Daar voegde Willem de daad bij het eens door hem gesproken woord: »Oranje kan nooit genoeg voor Nederland doen." Niet alleen vond men toen den geliefden Vorst, sinds vereerd met den bijnaam »de Goede", op de meest bedreigde punten, om daar met zelfopofferende liefde, dikwijls met persoonlijk gevaar hulp te bieden en troost aan te brengen; ook zijn voorbeeld verhoogde de zucht tot weldoen der natie als aangeboren. En konden al de aanzienlijke giften, die van alle zijden toestroomden, de geleden rampen niet geheel herstellen, zij waren meer dan voldoende, om het verlies van have en goed te vergoeden; zoodat zelfs het overblijvende in latere dagen kon aangewend worden om den eersten nood van andere ongelukkigen te lenigen.

Waar het Koninklijk Huis in dit afgesloten tijdperk van vijf en twintig jaren door den dood van menig dierbaar familielid in rouw en smart zich gedompeld zag, daar werd veler oog vochtig, en Oranje was 't zich bewust: *Ook Nederland lijdt mede.*

Waar Nederland feesten vierde ter herinnering van de groote daden God's in vroegere dagen ons land betoond, daar zag men Oranje te midden van zijn volk als een vader te midden van zijne kinderen. Daar werd hij als gedragen op de armen zijner geliefde onderdanen; en gaf hij van zijne liefde voor hen de ondubbelzinnigste blijken. En 's Lands beminde en begaafde vorstin, de echo van 's Konings woorden, betoonde zich overal door milde handreikingen en onbekrompen gaven eene zorgende en zorgdragende moeder. Daarvan getuigen de vele inrichtingen van weldadigheid en Sophia-scholen voor de jeugd onzes volks, door haar in 't leven geroepen of voortdurend ondersteund. 't Is ons bij

het schrijven hiervan, alsof ons haar zoo vaak tot de kinderen gesproken woord in de ooren klinkt: »God zegene u, lieve kleinen!»

Om ons van de liefde en innige gehechtheid des volks aan onzen Koning te vergewissen, hebben wij hem slechts te vergezellen op zijne rondreize door het land. Wij zien hem overal met dezelfde geestdrift en de uitbundigste vreugde ontvangen. En of hij de prachtigst versierde feestzaal of de nederigste woning binnentreedt, hij blijft de minzame Oranjevorst. Wie doet het niet goed te hooren, dat hij in 't voorjaar van 1873 in Groningen zijnde, den ouden Köhler, den vader van den voor Atsjin gesneuvelden generaal bezoekt en het diepgewonde hart van den grijsaard door zijne innige deelneming in 't geleden verlies vertroost? Wiens hart trilt niet van dankbaarheid, als het verneemt, hoe de Koning hier en daar een veelbelovend kind, knaap of maagd, de middelen verschaft tot verdere ontwikkeling? Hoe vele ouders zijn er, die naast God den geliefden Koning de welvaart van hun kroost verschuldigd zijn?

Vereenigen wij ons in den geest op dit schoone zilveren feest met die beweldadigde grooten en kleinen, met het geheele volk rondom onzen doorluchtigen jubilaris en de zijnen en bidden wij:

»Steun den Koning en zijn gade,
Schenk, o God! hun Uw genade,
En stort op dit Zilveren feest
Over beiden uit Uw Geest,
Snoer hen maar met gouden band
Vijftig jaar aan Nederland!»

En nu, mijne vrienden, laat de band der liefde en genegenheid tusschen Vorst en volk immer blijve, het drievoudig snoer: God, Oranje en Nederland nimmer verbroken worden. En dat zal niet, als wij 's Heeren naam blijven heiligen, Zijn Woord en dienst eeren en liefhebben. Gevoelt u altijd gelukkig en tevreden onder het bestuur van het dierbare Oranjehuis en laat het steeds in uw lied, in uw hart, in uwe bede zijn:

„Oranje Boven!”